

УДК 378:331.45

Повстин О. В.

ПРАКТИКА ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ГАЛУЗІ БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ ДО УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано функціонування системи професійної підготовки співробітників органів та підрозділів служби цивільного захисту України, яка сформувалась з метою реалізації на загальнодержавному рівні безперерійного й ефективного комплектування особовим складом підрозділів, покликаних запобігати й ліквідовувати надзвичайні ситуації різноманітного характеру. Така система охоплює допрофесійну підготовку, діяльність навчальних закладів різних рівнів, а також передбачає підвищення кваліфікації фахівців у галузі цивільного захисту. Провідне місце в цій системі належить вищим навчальним закладам, які тісно пов'язані з динамікою суспільного розвитку, гнучко реагують на зміни соціального замовлення, потреби галузі безпеки людини, запиту курсантсько-студентського середовища. Досліджено практику підготовки фахівців у галузі безпеки людини до управлінської діяльності у ВНЗ України, обґрунтовано її переваги та виявлено недоліки з метою в подальшому запропонувати шляхи їх усунення.

Ключові слова: безпека людини, освіта, професійна підготовка, професійна адаптація, цивільний захист, компетентність.

Професійна підготовка майбутніх фахівців у галузі безпеки людини здійснюється у ВНЗ ДСНС України і регламентується низкою затверджених нині нормативно-правових документів [13], які визначають основні напрями практичної організації всіх аспектів службової діяльності в ДСНС України. Ключовим є реформування системи цивільного захисту та підвищення її спроможності щодо виконання у взаємодії з іншими складниками державного сектору безпеки й оборони завдань із протидії загрозам національній безпеці та життєдіяльності кожного громадянина. Провідна мета реформування системи ДСНС України полягає у створенні апарату управління сучасного типу, який зможе застосувати новітні технології (соціальні, інформаційні, управлінські та ін.). У підмурівок політики реформування покладено новий курс на розвиток єдиної державної системи цивільного захисту, який передбачає виконання низки стратегічних завдань, що стосуються: модернізації організаційно-штатної (кадрової) структури, забезпечення ефективності державного управління у сфері цивільного захисту, вдосконалення системи реагування на надзвичайні ситуації, підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації фахівців у галузі безпеки людини з питань цивільного захисту, а також законів і нормативних актів, що становлять правове підґрунтя цивільного захисту населення.

Досвід діяльності підрозділів ДСНС минулих років переконує, що ефективно вирішення нагальних проблем під час ліквідації надзвичайних ситуацій чи їх запобігання, особливо коли йдеться про безпеку людей, неможливе без упровадження управлінських методів інноваційного характеру, зміни стилю керівництва тощо. Це зумовлює підвищення вимог до професійної підготовки фахівців у галузі безпеки людини, здатних професійно і грамотно формувати дійові моделі управління в умовах надзвичайних ситуацій [10, с. 6], тобто таких, що володіють достатнім рівнем управлінської компетентності.

Система професійної підготовки співробітників ДСНС, яка склалася в Україні, реалізує на загальнодержавному рівні безперерійне й ефективне комплектування особовим складом підрозділів, покликаних запобігати й ліквідовувати всілякі надзвичайні ситуації. Вона охоплює допрофесійну підготовку, діяльність навчальних закладів різних рівнів, а також передбачає підвищення кваліфікації фахівців у галузі цивільного захисту. Провідне місце в цій системі належить вищим навчальним закладам, які тісно пов'язані з динамікою суспільного розвитку, гнучко реагують на зміни соціального замовлення, потреби галузі безпеки людини, запиту курсантів і студентів [4, с. 200]. У цих навчальних закладах проводиться активна робота з розроблення і впровадження у практику професійної підготовки нових підходів щодо формування й розвитку необхідних компетентностей майбутніх фахівців у галузі безпеки людини.

Грунтовні праці, присвячені проблемам професійної підготовки фахівців цивільної безпеки у профільних ВНЗ виконали українські вчені О. Бикова, В. Бут, О. Євсюков, М. Коваль, В. Козлячков, М. Козяр, М. Корольчук, В. Лефтеров, П. Образцов, І. Овчарук, В. Пліско, Ю. Приходько, О. Тімченко та ін. Формування управлінської компетентності в майбутніх офіцерів пожежної безпеки у процесі професійної підготовки досліджував В. Король. Окремі аспекти управлінської діяльності фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту в контексті професійної адаптації вивчали А. Балицька та В. Покалюк. Більшість науковців зазначають, що для вирішення нагальних проблем у підготовці курсантів і студентів необхідна докорінна перебудова освітнього процесу. Однак проведений нами аналіз свідчить про відсутність науково обґрунтованої педагогічної системи формування управлінської компетентності майбутніх фахівців у галузі безпеки людини.

Мета статті – дослідити практику підготовки фахівців у галузі безпеки людини до управлінської діяльності у ВНЗ України і виявити її переваги та недоліки з метою в подальшому запропонувати шляхи їх усунення.

Передусім, пояснимо наше бачення ключового поняття «безпека людини», яке відображає цінність людського життя, її ментальні, соціальні та духовні надбання. Своїми коренями воно так чи інакше торкається практично всіх проблем і аспектів людського буття: світоглядних, психофізіологічних, морально-етичних, релігійно-етнічних, культурних, техніко-технологічних, природних, екологічних тощо [5, с. 3]. Безперечно, безпека людини – поняття складне, багатофакторне та багатогранне. Нині воно охоплює весь комплекс людських відносин у соціальній і виробничій царинах, визначає рівень життя і безпосередньо впливає на основний показник благополуччя населення – індекс людського розвитку [2]. Тематика, що відображає поняття «безпеки людини», розробляється комісіями та інституціями ООН. Ми розглядаємо види безпеки людини, пов'язані з цивільним захистом: пожежна, цивільна, екологічна, інформаційна, соціальна тощо.

Професійна підготовка фахівців у галузі безпеки людини є організованим і цілеспрямованим процесом оволодіння курсантами і студентами знаннями, вміннями і навичками, розвитку їхніх професійно важливих та особистісно-ділових якостей, необхідних для якісного виконання професійної діяльності. Ми переконані, що якість професійної підготовки як освітнього процесу суттєво залежить від характеру педагогічної взаємодії його суб'єктів на всіх етапах навчання. Як освітній процес підготовка фахівців у ВНЗ ДСНС має спрямовуватися на вирішення комплексу завдань, до яких належать:

– навчальні (передбачають формування у курсантів і студентів фундаментальних загальнонаукових і науково-практичних та професійно орієнтованих знань, вироблення вмінь і навичок відповідно до вимог галузевих стандартів вищої освіти);

– виховні (спрямовані на розвиток професійно важливих морально-етичних і емоційно-вольових якостей особистості, вироблення усвідомленого мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності в галузі безпеки людини, формування установки на самовдосконалення й самовиховання у професії);

– розвивальні (пов'язані з удосконаленням пізнавальних, фізичних, творчих здібностей та індивідуальних психологічних властивостей курсантів і студентів, які сприятимуть їхній самореалізації у професійній діяльності);

– освітні (полягають у досягненні належного рівня професійної компетентності, що визначає здатність і готовність випускників ВНЗ ДСНС до професійної діяльності в галузі безпеки людини і засвідчує отримання ними необхідного досвіду застосування результатів підготовки в реальних професійних і життєвих обставинах) [12, с. 132–134].

Нині загально визнано, що у професійній підготовці фахівців будь-якого профілю важливу роль відіграє чітка, цілеспрямована організація освітнього процесу, спрямованого на озброєння курсантів і студентів знаннями, вміннями і навичками, які не лише безпосередньо впливають на професійне становлення, а й формують їхнє ставлення до майбутньої професії, до прийдешніх змін у ключових напрямках діяльності в обраній галузі [7]. Це пояснюється тим, що саме навчально-пізнавальна діяльність є провідним інструментом досягнення основних цілей професійної освіти, до яких належать фундаментальна теоретична підготовка та вироблення практичних умінь і навичок застосування одержаних знань для ефективного, самостійного розв'язання складних професійних завдань [8].

Специфіка освітнього процесу у ВНЗ ДСНС України полягає в його спрямованості на формування особистості з конкретними параметрами її посадового призначення після закінчення навчального закладу до певного підрозділу служби цивільного захисту, а також у цільовому характері підготовки курсантів і студентів до виконання професійної діяльності, пов'язаної з ризиком для життя і захистом людей, що наближує її до діяльності співробітників силових структур і відомств [12, с. 120–125]. Проте професійна освіта фахівців у галузі безпеки людини має докорінні відмінності.

Як зауважують науковці та практики, для успішної діяльності фахівців у галузі безпеки людини в сучасних умовах недостатньо лише професійних знань, оскільки сьогодення вимагає науково обґрунтованих управлінських дій керівників підрозділів ДСНС, від результативності яких залежить готовність особового складу до виконання завдань, пов'язаних із порятунком людей у надзвичайних ситуаціях. Під час усього періоду навчання у профільних ВНЗ вони мають безперервно вдосконалювати свою психолого-педагогічну майстерність, яка визначається професійною підготовкою, моральними, психологічними і педагогічними якостями та рівнем володіння педагогічним інструментарієм [9, с. 117].

Зважаючи на це, якісно новим етапом професійного становлення майбутніх фахівців у галузі безпеки людини має стати формування в них управлінської компетентності, що, у свою чергу, об'єктивно потребує забезпечення відповідності змісту та структури підготовки курсантів і студентів ВНЗ ДСНС до їхньої майбутньої організаційно-управлінської діяльності [1, с. 35]. Ключові характеристики цієї діяльності містять Державні (галузеві) стандарти вищої професійної освіти за спеціальностями в галузі безпеки людини. Отже, реалізація мети професійної підготовки фахівців у галузі безпеки людини передбачає стимулювання пізнавальної активності курсантів і студентів ВНЗ ДСНС, спонукання до творчого опанування матеріалу, розвитку професійно важливих особистісних якостей, а також формування управлінської компетентності.

На нашу думку, нині слушно акцентується увага на кадровому та навчально-методичному забезпеченні процесу професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі безпеки людини, випереджальному підході до навчання з урахуванням реальних потреб управління в системі ДСНС, а також спрямованості освітнього процесу не лише на опанування курсантами і студентами загальнонауковими, загальнопрофесійними і про-

фесійно орієнтованими знаннями, а й на формування управлінських навичок у галузі безпеки людини. Вважаємо закономірним, що у професійній підготовці фахівців цивільного захисту у ВНЗ ДСНС потрібно цілеспрямовано: формувати в курсантів і студентів управлінські компетентності, залучати науково-педагогічних працівників до участі в удосконаленні освітнього середовища згідно з реальними вимогами професійної діяльності майбутніх фахівців, конструювати освітній процес з урахуванням потреб управління в галузі безпеки людини, що диктуються практикою.

На думку більшості вчених, у суспільстві зростають вимоги до керівників управлінь ДСНС і підрозділів цивільного захисту як інтелектуальної еліти суспільства, ефективних менеджерів, компетентних у галузі безпеки людини. Управління в цій галузі має специфічні особливості, зумовлені змістом, завданнями й умовами діяльності служби порятунку, та значною мірою залежить від різних обставин і особливостей надзвичайних ситуацій. У зв'язку з цим керівникам підрозділів ДСНС доводиться виконувати різні функції: організаційні, мотиваційні, контролюючі тощо та вирішувати різні завдання за напрямками управлінської діяльності (наглядно-профілактична діяльність, реагування на надзвичайні ситуації, робота з персоналом, управління конфліктами, організація колективної діяльності, прийняття рішень тощо). Зважаючи на це, під час навчання та підготовки курсантів і студентів ВНЗ ДСНС до управлінської діяльності використовуються ситуації, які відображають усю її багатогранність і багатоаспектність, потребують не лише управлінського, а й соціально-психологічного, морально-етичного, педагогічного аналізу [10, с. 5–6].

Сутність системи підготовки фахівців у галузі безпеки людини визначають принципи, методи, засоби, форми, технології, процедури, що застосовуються в освітньому процесі. Форми навчання, що з успіхом застосовуються для управлінської підготовки фахівців у ВНЗ ДСНС: лекції-дискусії; спеціалізовані семінари; навчання за індивідуальними або цільовими програмами; стажування під час проходження практики в підрозділах; наставництво з курсантами молодших курсів у НПРЧ; виїзні тематичні заняття (вивчення досвіду); тренінги та ін. До найбільш поширених методів і технологій, які широко застосовуються в навчанні та є високоефективними в досягненні конкретних цілей формування управлінської компетентності курсантів і студентів, відносять [6]: інструктажі; вивчення конкретних ситуацій (кейс-стаді); метод обговорення; ділові та польові ігри; демонстрації та обговорення відеофрагментів і навчальних фільмів; телеконференції; обговорення проєктів, програм; метод «інциденту» (аналіз ситуаційних задач) та ін.

Вивчення організації освітнього процесу в профільних ВНЗ (Національному університеті цивільного захисту України і Львівському державному університеті безпеки життєдіяльності) засвідчує, що ключовим елементом професійного становлення майбутніх фахівців у галузі безпеки людини суттєвим результатом цього процесу вважається накопичення досвіду професійної діяльності, в тому числі управлінського. Проте практика показує, що часто професійна підготовка фахівців цього профілю не виправдано обмежується лише репродуктивним навчанням (переважно на практичних заняттях, курсах, семінарах тощо), коли курсанти і студенти отримують інформацію в готовому вигляді, а не творчо здобувають її у процесі самостійної пізнавальної діяльності.

Натомість практика свідчить, що професійна компетентність фахівця-рятувальника визначається не лише зафіксованою в дипломі про вищу освіту кваліфікацією, а передусім має формуватися під час активних навчально-пізнавальних дій курсантів і студентів, збагачуватися і корегуватися у процесі практичного застосування одержаної інформації та нагромадження в такий спосіб професійного досвіду. Вдосконалення системи професійної підготовки фахівців у галузі безпеки людини потребує, передусім, впровадження в освітній процес профільних ВНЗ організаційно-управлінських заходів, серед яких відзначимо:

- заходи з підвищення соціально-психологічної мотивації щодо забезпечення ефективної педагогічної взаємодії всіх учасників освітнього процесу;
- систематичний моніторинг його перебігу та ефективності; відображення цілей професійної підготовки фахівців у галузі безпеки людини в її завданнях, формах звітності, кількісне і якісне висвітлення її результатів; постійний пошук інноваційних технологій, що сприяють поглибленню суб'єкт-суб'єктної педагогічної взаємодії з метою підвищення ефективності професійної підготовки;
- регулярне уточнення вимог до якості професійної підготовки фахівців у галузі безпеки людини з урахуванням регіональних особливостей;
- всебічне забезпечення належного рівня професійної підготовленості науково-педагогічних працівників ВНЗ ДСНС [11, с. 13].

Очевидно, що без чітко побудованої організаційної структури, відповідної навчально-методичної бази, а також системи формування управлінської компетентності у процесі професійної підготовки курсантів і студентів у ВНЗ ДСНС, яка всебічно розкривала б її складність, важливість і надзвичайну актуальність для майбутніх фахівців, якісне розв'язання організаційно-управлінських завдань неможливе. Наприклад, у професійній підготовці фахівців цивільного захисту, яка здійснюється у НУЦЗУ, особлива увага приділяється максимальному використанню практики службової діяльності, вивченню складної системи взаємодії посадових структур ієрархічного підпорядкування, міжособистісних відносин на різних вертикальних і горизонтальних рівнях управлінської системи ДСНС, удосконаленню технологій оцінювання готовності курсантів і студентів до професійної діяльності та механізмів їхньої мотивації щодо творчого та якісного її виконання [6]. Науково-педагогічні працівники цього навчального закладу починають формувати управлінські (командирські) якості курсантів і студентів з перших років навчання, залучають їх до роботи в органах студентського

самоврядування, несення бойових чергувань у навчальній пожежно-рятувальній частині, до участі в тактико-спеціальних навчаннях, змаганнях з пожежно-прикладного спорту, ділових іграх тощо. Але переважно це відбувається у процесі виконання майбутніми фахівцями цивільного захисту щоденних службових обов'язків.

Досвід професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі безпеки людини до управлінської діяльності у Львівському державному університеті безпеки життєдіяльності (ЛДУ БЖД) переконує, що продуктивність і цілісність освітнього процесу залежать від:

- наявності в навчально-методичному забезпеченні не лише структурних, методико-генетичних, а й стійких інтегративних зв'язків;
- чіткої координації, субординації та наступності змісту, організаційних форм, методів, педагогічних технологій на всіх етапах навчання;
- проектування й організації різних видів професійно-екстремальної підготовки з відносно самостійними методичними підсистемами, своєрідними формами, методами і засобами їхньої підготовки до управлінської діяльності;
- налагодження специфічних механізмів управління освітнім процесом, які визначають характер функціонування та розвитку системи підготовки майбутніх рятувальників тощо [4, с. 203].

На нашу думку, в сучасних соціально-економічних умовах організація професійної підготовки фахівців у галузі безпеки людини до управлінської діяльності з урахуванням цих положень потребує впровадження інноваційних педагогічних технологій. Практична доцільність переважної частини їх застосування у ВНЗ ДСНС отримала загальне визнання, однак питання розроблення й удосконалення змістового і технологічного забезпечення потребують подальшого невинного системного та послідовного розвитку в теорії та практиці підготовки майбутніх фахівців у галузі безпеки людини. Це дасть змогу максимально забезпечити ефективність освітнього процесу у ВНЗ ДСНС України, оскільки створює умови для підготовки нової форми фахівців, що не лише володіють новітніми способами ліквідації надзвичайних ситуацій та їх наслідків і порятунку потерпілих, а й відрізняються належним рівнем управлінської компетентності.

Серед сукупності новітніх педагогічних технологій науковці слушно пропонують у професійній підготовці різних категорій фахівців у профільному ВНЗ звернути особливу увагу на використання двох, на нашу думку, основних:

- технології поетапного формування професійних навичок через розумове усвідомлення своїх дій, яка ґрунтується на педагогічній теорії поетапного формування розумових дій;
- технології проблемного подання професійно орієнтованого навчального матеріалу, в основу якої покладена теорія проблемного навчання [11, с. 12–13].

Застосування першої сприяє постійному розвитку та вдосконаленню професійно важливих якостей особистості, стимулює когнітивний розвиток курсантів і студентів, дає їм змогу свідомо й активно формувати професійну компетентність відповідно до вимог трудової діяльності. Використання в освітньому процесі ВНЗ ДСНС технології проблемного подання навчального матеріалу спрямоване на поглиблення навчально-пізнавальних здібностей і підвищення особистісної мотивації майбутніх фахівців у галузі безпеки людини, розвиток їхньої самостійності у процесі вирішення управлінських завдань.

Як авторитетно зазначає М. Козяр, багаторічний досвід освітньої діяльності Львівського державного університету безпеки життєдіяльності свідчить про те, що особистісноорієнтований підхід і випереджувальний характер освіти, покладені в основу роботи науково-педагогічного колективу, спроможні задовольнити пізнавальні та професійні запити молоді, використовуючи потужний потенціал створених, апробованих і реалізованих на практиці педагогічних технологій підготовки фахівців до дій у надзвичайних ситуаціях, що активно поширюються та невинно корегуються й удосконалюються [4, с. 200]. Водночас практика переконує, що тісна взаємодія профільних ВНЗ з органами і підрозділами ДСНС, іншими навчальними закладами, в тому числі з Асоціацією коледжів європейської протипожежної служби (EFSCA), створює умови для професійного самовизначення, самореалізації та соціалізації молодих фахівців різних напрямів галузі безпеки людини: пожежної, цивільної, екологічної, інформаційної, психологічної, соціального захисту й охорони праці та ін. Зважаючи на це, одним з основних завдань діяльності науково-педагогічного колективу цих ВНЗ полягає в підвищенні якості професійної підготовки фахівців, здатних і готових кваліфіковано вирішувати питання пожежної та техногенної безпеки і безпеки людини загалом, спроможних їх професійно оцінювати, передбачати, вчасно запобігати виникненню надзвичайних ситуацій, а також бачити близькі та віддалені перспективи розвитку всіх напрямів галузі безпеки людини.

Отже, внаслідок реформування галузі безпеки людини відбулися докорінні зміни в характері діяльності ДСНС, що виявило нові аспекти взаємодії служб порятунку із суспільством, зумовило підвищення ролі та відповідальності державних інституцій і посадових осіб, що здійснюють охорону населення та територій від надзвичайних ситуацій різного характеру. Все це визначає актуальність оптимізації системи управління підрозділами ДСНС, а також удосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі безпеки людини до управлінської діяльності, цілеспрямованого формування їхньої управлінської компетентності. Однак як показав виконаний нами аналіз, в освітньому процесі ВНЗ ДСНС спостерігається низка змістових і методичних проблем. Вивчення практики професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі безпеки людини до управлінської діяльності засвідчило, що вона орієнтується на досягнення курсантами і студентами ВНЗ ДСНС України

необхідного рівня підготовленості до управлінської діяльності. Разом із тим чинна структура формування в курсантів і студентів системи знань про різні аспекти управління й управлінської діяльності явно недостатня та мозаїчна. Спостереження, виконані автором та іншими дослідниками щодо сучасної практики підготовки фахівців у галузі безпеки людини до управлінської діяльності, а також теоретичні напрацювання в напрямі формування управлінської компетентності у профільних ВНЗ [3, с. 180], дозволяють виділити такі недоліки:

– недостатньо розроблені концептуальні методологічні та науково-педагогічні основи реалізації в процесі підготовки фахівців до управлінської діяльності положень провідних методологічних підходів відповідно до тенденцій розвитку освіти і завдань цивільної безпеки особистості, суспільства, держави;

– у навчальних планах ВНЗ ДСНС недостатньо фундаментальних курсів з теорії управління, що дають уявлення про науку управління на сучасному етапі її розвитку, про сутність управлінської діяльності;

– неповною мірою виділяється система функцій управлінської діяльності майбутніх фахівців у галузі безпеки людини (із загального циклу управлінського впливу вивчаються лише дві функції – вироблення управлінського рішення й управління персоналом);

– в системі підготовки фахівців у галузі безпеки людини відсутні науково обґрунтовані педагогічні умови ефективного формування управлінської компетентності курсантів і студентів;

– низькою є ефективність реалізації наукового, педагогічного, управлінського, творчого потенціалу всіх суб'єктів професійної підготовки у ВНЗ ДСНС України в плані формування управлінської компетентності.

На наш погляд, виявлений стан не може забезпечувати оптимальну підготовку до управлінської діяльності в межах професійної освіти у ВНЗ ДСНС. Успішність і результативність професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі безпеки людини до управлінської діяльності прямо пропорційно залежать від загального рівня організації освітнього процесу. Це дає підстави для висновку про необхідність його перегляду та вдосконалення у ВНЗ ДСНС України, а також потреби додаткових заходів щодо спрямування освітнього процесу на формування та розвиток особистості керівника підрозділу, здатного приймати обґрунтовані, виважені й оптимальні управлінські рішення та реалізувати їх у складних умовах професійної діяльності, зокрема екстремальних під час ліквідації надзвичайних ситуацій.

Щоб більш точно оцінити, наскільки ефективна система підготовки фахівців у галузі безпеки людини і чи забезпечують її результати реальні потреби підрозділів, у подальших дослідженнях вважаємо доцільним проаналізувати рівень управлінської компетентності фахівців-практиків і на цій основі запропонувати дієві методичні заходи щодо покращення управлінської підготовки у ВНЗ ДСНС України.

Використана література:

1. Болотин А. Э. Психолого-педагогические условия, необходимые для формирования организационно-управленческой компетентности у курсантов вузов МЧС России / Болотин А. Э., Данилова Т. В. // Ученые записки университета имени П. Ф. Лесгафта : науч.-теорет. журнал. – 2014. – № 7 (113). – С. 34–38.
2. Горденко С. І. Основні аспекти безпеки життєдіяльності в навчальних закладах / Горденко С. І. // Вісник Чернівецького національного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://visnyk.chnpu.edu.ua/?wpfb_dl=727.
3. Гусев Р.А. Педагогические условия формирования профессионализма управленческой деятельности офицерских кадров и сотрудников силовых ведомств / Р. А. Гусев, А. А. Кочин // Вестник Санкт-Петербургского университета МВД России. – 2011. – № 1. – С. 178–182.
4. Козяр М. Особливості підготовки фахівців цивільного захисту до діяльності в надзвичайних ситуаціях / М. Козяр, А. Литвин // Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності. – 2017. – Вип 15. – С. 199–208.
5. Мягченко О.П. Безпека життєдіяльності людини та суспільства : навч. пос. / О. П. Мягченко. – Київ : Центр учбової літератури, 2010. – 384 с.
6. Організація служби та підготовки особового складу пожежно-рятувальних підрозділів : навч. посібник [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nuczu.edu.ua/rus/departments/chairs/ostap/ostap1/>.
7. Панков Ю. И. Профессиональная управленческая компетентность как фактор оптимизации деятельности руководителя государственной противопожарной службы : социологический анализ : автореф. дис. на соискание науч. степени канд. социол. наук : 22.00.08 «Социология управления» / Ю. И. Панков. – Москва, 2003. – 25 с.
8. Подоляк Л. Г. Професійне становлення особистості студента як майбутнього фахівця з вищою освітою / Л. Г. Подоляк, В. І. Юрченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.psyh.kiev.ua/Подоляк_Л.Г.,_Юрченко_В.І.Професійне_становлення_особистості_студента_як_майбутнього_фахівця_з_вищою_освітою.
9. Покалюк В. М. Теоретичні засади адаптації до управлінської діяльності фахівців оперативно-рятувальної служби цивільного захисту МНС України / В. М. Покалюк, А. А. Балицька // Вісник Черкаського університету. Серія : «Педагогічні науки». – Черкаси, 2008. – Вип. 125. – С. 115–119.
10. Ратушний Р. Т. Теоретичні основи і практичні аспекти менеджменту в органах і підрозділах цивільного захисту : навч. посібник / Ратушний Р. Т, Кузиляк В. Й, Саміло А. В., Повстин О. В. – Львів : ЛДУБЖД, 2015. – 348 с.
11. Северин Н.Н. Педагогическая концепция многоуровневой системы профессиональной подготовки сотрудников ГПС МЧС России к деятельности в чрезвычайных ситуациях : автореф. дисс. ... на соискание науч. степени д-ра пед наук : 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / Н. Н. Северин. – СПб, 2013. – 57 с.
12. Солнцев В.О. Педагогическая концепция воспитания в вузах государственной противопожарной службы МЧС России: дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08 / Солнцев В. О. – СПб., 2011. – 360 с.
13. Стратегія реформування Державної служби України з надзвичайних ситуацій : затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України № 61-р від 25 січня 2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/61-2017-%D1%80>.

References:

1. Bolotin A. E. Psychological and pedagogical conditions necessary for the formation of organizational and managerial competence in the cadets of EMERCOM of Russia / A.E. Bolotin, T.V. Danilova // Uchenye zapiski universiteta imeni PF Lesgafta: nauch.-teoret. Journal. – 2014. – No. 7 (113). – P. 34-38.
2. Gordenko S. I. The main aspects of the safety of life in educational institutions [Electronic resource] / S. I. Gordenko // Bulletin of the Chernihiv National Pedagogical University named after. T. G. Shevchenko. – Access mode: http://visnyk.chnpu.edu.ua/?wpfb_dl=727.
3. Gusev R. A. Pedagogical conditions for the formation of the professionalism of the managerial activities of officers and officers of the law enforcement agencies / R. A. Gusev, A. A. Kochin // Bulletin of the St. Petersburg University of the Ministry of Internal Affairs of Russia. – 2011. – No. 1. – P. 178-182.
4. Kozyar M. Features of Training Civil Defense Specialists for Emergency Situations / M. Kozyar, A. Lytvyn // Visnyk of Lviv State University of Life Safety. – 2017. – Vip 15. – P. 199-208.
5. Myagchenko O. P. Safety of life of a person and society: teaching. pos / O. P. Myagchenko. – K.: Center for Educational Literature, 2010. – 384 p.
6. Organization of service and training of personnel of fire and rescue units: teaching. manual [Electronic resource]. – Access mode: <http://nuczu.edu.ua/eng/departments/chairs/ostap/ostap1/>.
7. Pankov Yu. I. Professional professional competence as a factor in optimizing the activities of the head of the state fire service: a sociological analysis: author's abstract. dis. for scientific research. degree of Cand. sociol. Sciences: spec. 22.00.08 "Sociology of Management" / Yu. I. Pankov. – Moscow, 2003. – 25 p.
8. Podolyak L. G. Professional formation of the student's personality as a future specialist with a higher education / L. G. Podolyak, V. I. Yurchenko [Electronic resource]. – Mode of access : www.psyh.kiev.ua/Podolyak_L.G.,_Yurchenko_VI.Professionalnogo_studovanie_studovany_studenta_yak_majutnogo_spechtay_z_vyshoyu_svita.
9. Pokaluk V. M. Theoretical Principles of Adaptation to the Management of Specialists of the Rescue Service of Civil Protection of the Ministry for Emergencies of Ukraine / V. Pokaluk, A. A. Balitskaya // Bulletin of the Cherkasy University. Series: Pedagogical Sciences. – Cherkasy, 2008. – Vip. 125. – P. 115-119.
10. Ratushnyi R. T. Theoretical bases and practical aspects of management in civil defense organs and departments: Teaching. manual / R. T. Ratushnyi, V. Y. Kuzilyak, A. V. Samilo. – Lviv: LBUZHD, 2015. – 348 p.
11. Severin N. N. The pedagogical concept of the multilevel system of professional training of the personnel of the State Fire Service of the Ministry of Emergency Measures of Russia to the activities in emergency situations: the author's abstract. dis. for scientific research. Degree of the Doctor of Science: special. 13.00.08 "Theory and methodology of professional education" / N. N. Severin. – St. Petersburg, 2013. – 57 p.
12. Solntsev V. O. Pedagogical concept of education in universities of the state fire service of the Ministry of Emergencies of Russia: dis. ... Dr. ped. Sciences: 13.00.08 / V. O. Solntsev. – St. Petersburg, 2011. – 360 p.
13. Strategy for reforming the State Service of Ukraine for Emergency Situations: approved by the Cabinet of Ministers of Ukraine Decree No. 61-r of January 25, 2017 [Electronic Resource]. – Mode of access: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/61-2017-%D1%80>.

Повстин О. В. Практика подготовки специалистов в отрасли безопасности человека к управленческой деятельности в высших учебных заведениях Украины

В статье проанализировано функционирование системы профессиональной подготовки сотрудников органов и подразделений службы гражданской защиты Украины, которая сформировалась с целью реализации на общегосударственном уровне бесперебойного и эффективного комплектования личным составом подразделений, призванных предотвращать и ликвидировать чрезвычайные ситуации разнообразного характера. Такая система охватывает допрофессиональную подготовку, деятельность учебных заведений разных уровней, а также предусматривает повышение квалификации специалистов в отрасли гражданской защиты. Ведущее место в этой системе принадлежит высшим учебным заведениям, которые тесно связаны с динамикой общественного развития, гибко реагируют на изменения социального заказа, потребности отрасли безопасности человека, запросы курсантской и студенческой среды. Исследована практика подготовки специалистов в отрасли безопасности человека к управленческой деятельности в вузах Украины, обоснованы ее преимущества и выявлены недостатки с целью в дальнейшем предложить пути их решения.

Ключевые слова: безопасность человека, образование, профессиональная подготовка, профессиональная адаптация, гражданская защита, компетентность.

Povstyn O. V. Practical training of specialists in the field of human security to manage activities in higher educational institutions of Ukraine

The article analyzes the functioning of the system of professional training of the employees of the bodies and subdivisions of the Civil Defense Service of Ukraine, which was formed with the purpose of realizing on a nationwide level the uninterrupted and effective staffing of units designed to prevent and eliminate emergency situations of a diverse nature. Such a system covers pre-professional training, the activities of educational institutions at different levels, and also provides for the development of skills in the field of civil protection. The leading place in this system belongs to higher educational institutions, which are closely related to the dynamics of social development, flexibly react to changes in the social order, the needs of the human security industry, the demands of the cadet and student environment. The practice of training specialists in the field of human security for management activities in Ukrainian higher education institutions has been studied, and its advantages and shortcomings have been identified, with the aim of further proposing ways to solve them.

Key words: human security, education, vocational training, professional adaptation, civil defense, competence.